

PLATHELMINTHES

Monogenea

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

HELMINTI

= různorodá skupina bilaterálně souměrných protostomních živočichů

- termín „helminti“ neodráží fylogenetické vztahy zahrnutých skupin

→ parazitičtí zástupci „hlístů“, tedy zástupců kmenů:

Plathelminthes (ploší hlísti)

Nemathelminthes (oblí hlísti)

Acanthocephala (vrtejši)

} dříve kmen Vermes
(parazitičtí červi)

Helmintologie = studium helmintů

Význam helmintů

- medicínský
  - veterinární
- } → helmintózy

Původce onemocnění	Počet infikovaných	Počet úmrtí/rok	Morbidita
Střevní paraziti	3,5 miliardy	135 tisíc	450 milionů
<i>Schistosoma</i> (krevničky)	200 milionů	20 tisíc	20 milionů
Lymfatické filárie	120 milionů	výjimečně	44 milionů
<i>Onchocerca</i>	18 milionů	výjimečně	270 tisíc
<i>Dracunculus medinensis</i>	147 tisíc	výjimečně	významná

(Podle WHO CTD Progress Report 1996)

Askarióza

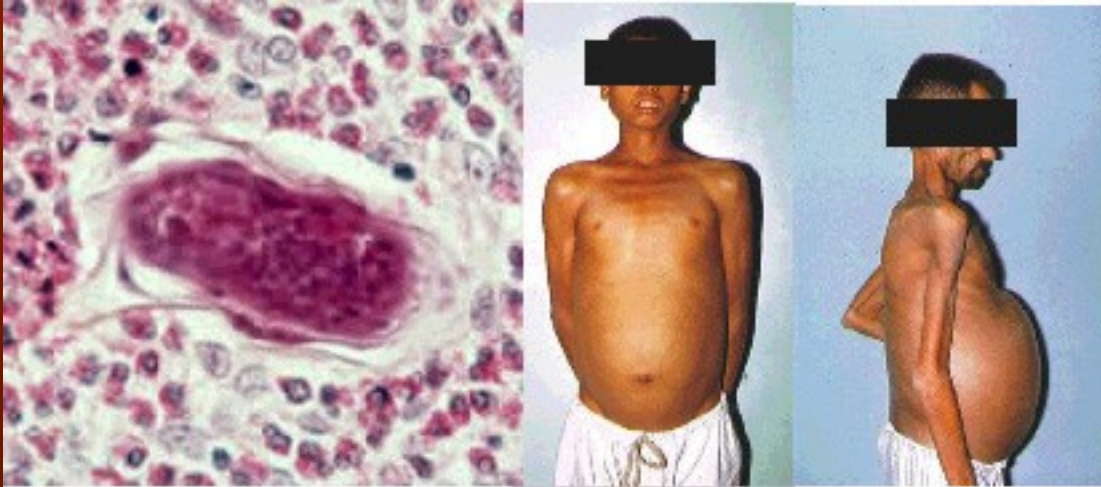

Ascaris lumbricoides (škrkavka dětská)

- cizopasník člověka (až 1 miliarda lidí napadena)
- onemocnění špatných hygienických podmínek

Schistosomóza

Střevní schistosomóza

Schistosoma mansoni

Schistosoma japonicum

Jaterní schistosomóza

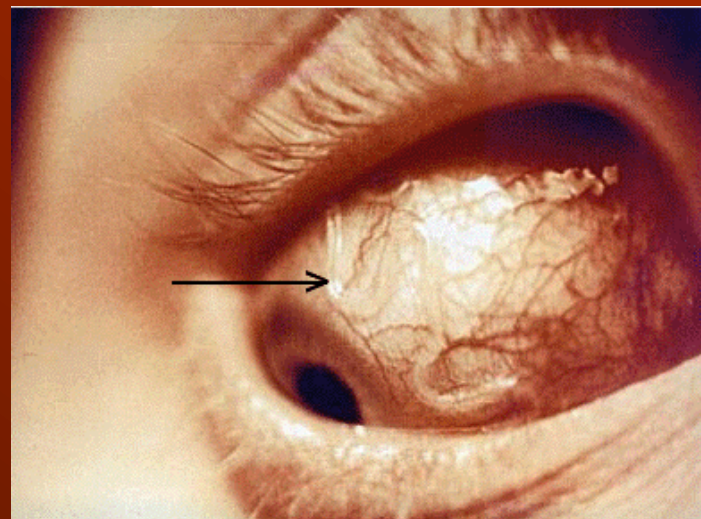
Filariózy

Lymfatická filarióza
„elefantiáza“

Wuchereria bancrofti

Loa loa

„oční filarióza“

Drakunkulóza

Dracunculus medinensis

- dnes eradikovaným parazitem
- ostrůvkovitý výskyt v Africe a jižní Asii

Kmen PLATHELMINTHES (flatworms)

= NEODERMATA

TREMATODA

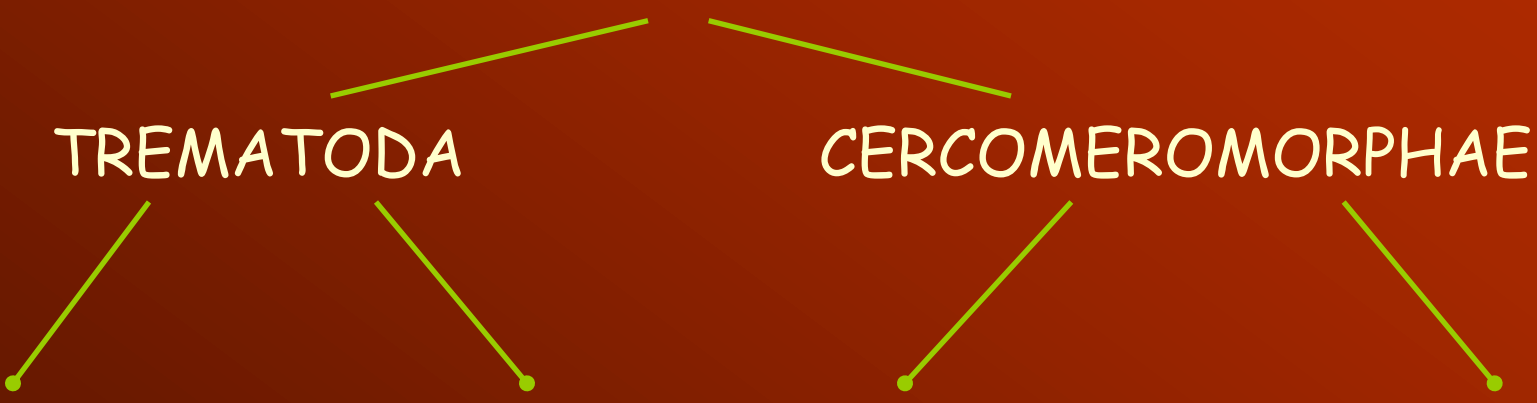
CERCOMEROMORPHAE

Aspidobothrea

Digenea

Monogenea

Cestoda

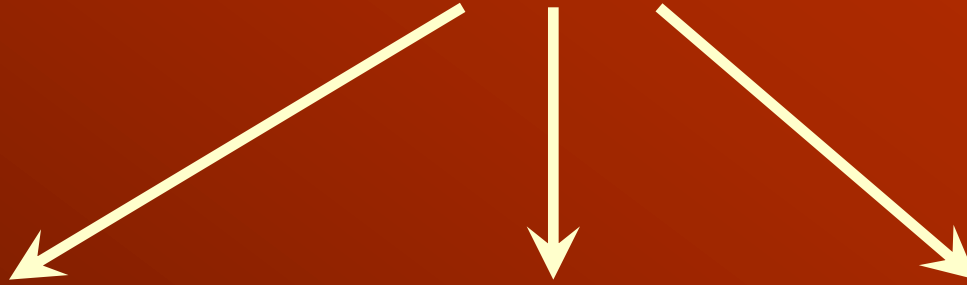

Základní charakteristika kmene Plathelminthes

- tělo dorzo-ventrálně zploštělé, bilaterálně symetrické
- chybí tělní dutiny, anus, dýchací a oběhový systém
- tělo pokryto tegumentem (neodermis)
- exkreční systém protonefridiálního typu
- obvykle hermafroditi, vývoj přímý i nepřímý

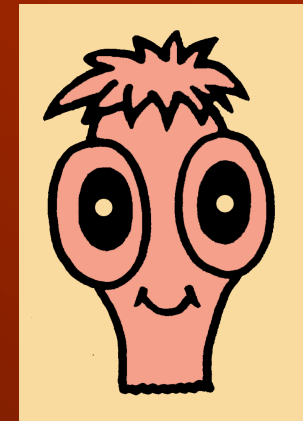
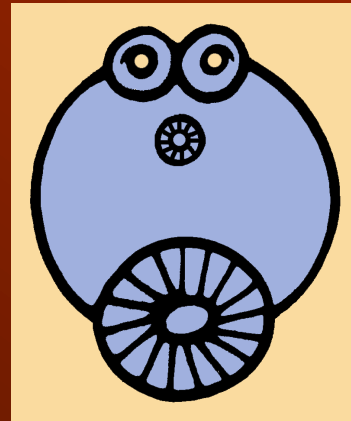
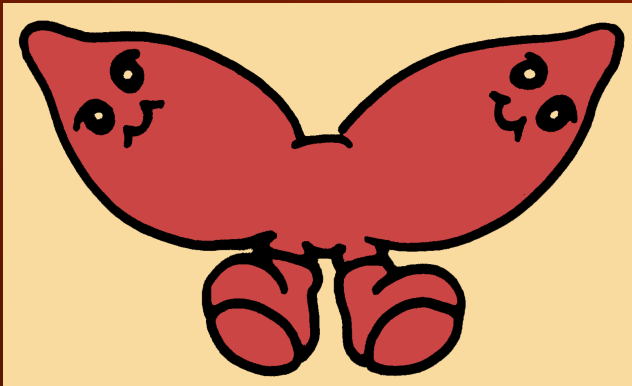
Kmen Plathelminthes

Třída Monogenea

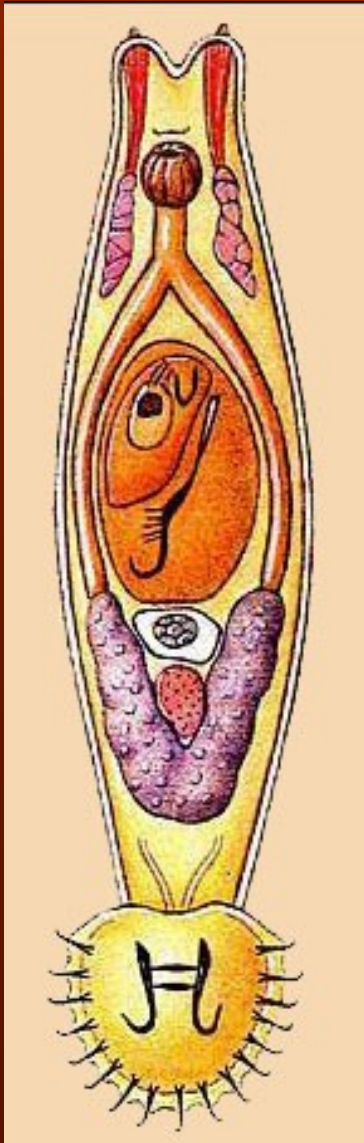
Třída Trematoda

Třída Cestoda

MONOGENEA

- převážně ektoparazité sladkovodních a mořských ryb (žábry, kůže a ploutve)
- obojživelníci a želvy (močový měchýř), hlavonožci (žábry), korýši (povrch těla)
- *Oculotrema hippopotami* - spojivkový vak hrochů

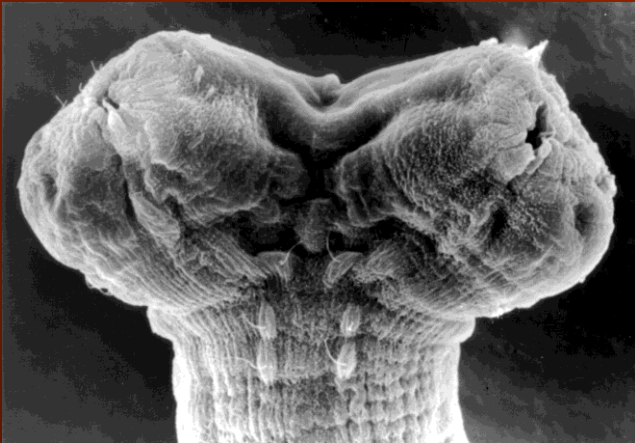
- nejvýznamnější skupina parazitických helmintů v akvakulturách
- vysoká reprodukční schopnost - monoxenní vývojový cyklus, viviparie
- zdroj sekundárních infekcí - viry, bakterie a houby
- úzká hostitelská specifičnost - výrazná specializace z hlediska stavby přichycovacích orgánů a lokalizace na těle hostitele

Tělo: délka = 0,2 - 20 mm, většinou bilaterálně symetrické

Přední konec těla (prohaptor) - slabší přichycovací fce,
smyslové orgány

a. hlavové žlázy → hlavové laloky

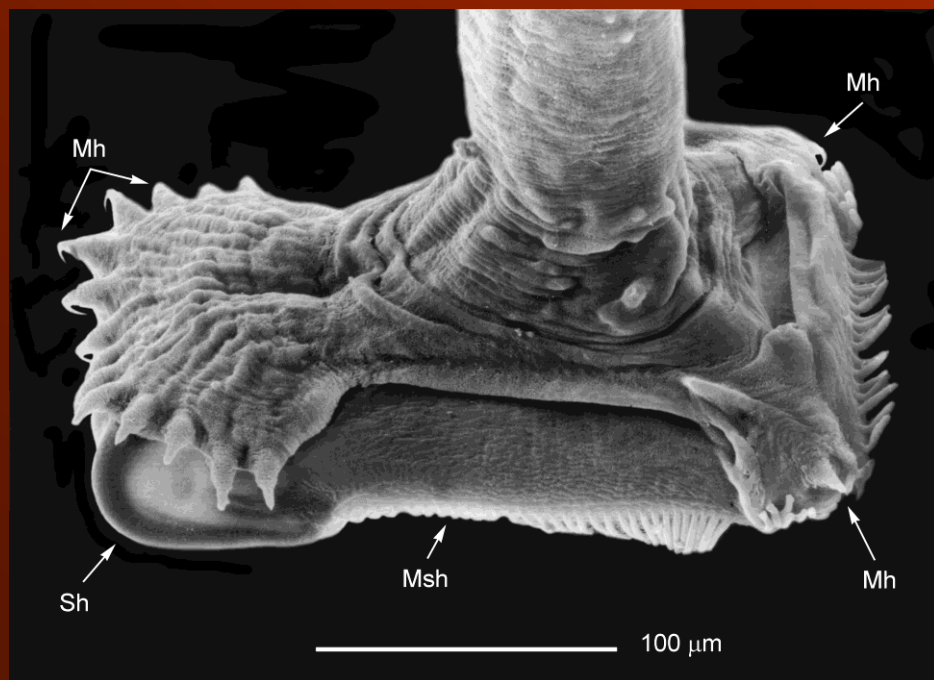

b. svalové záhyby
a přísavky

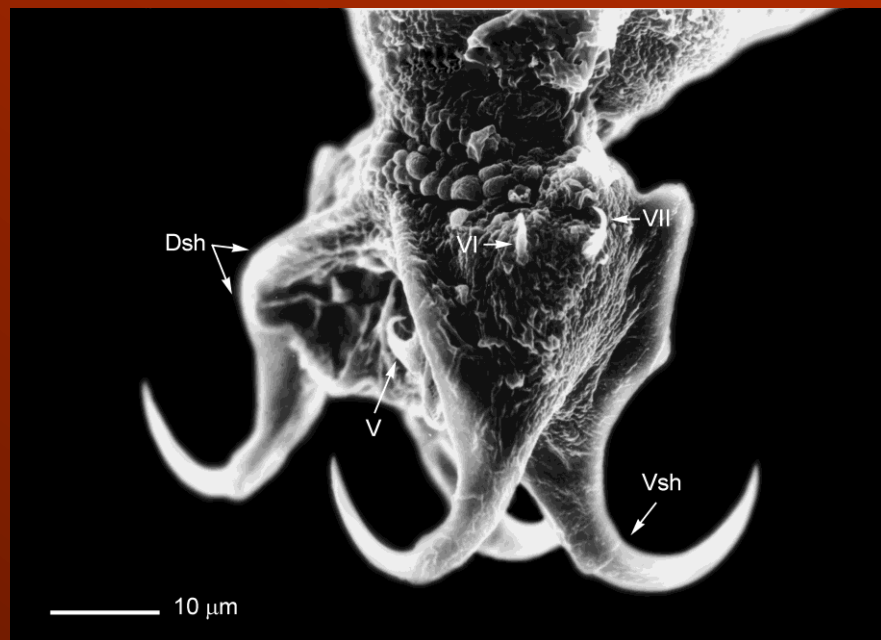

- Zadní konec těla (haptor) - hlavní přichycovací fce

a. Sklerotizované háčky a destičky (→ silné poškození tkání hostitele)

Macrogyrodactylus polypteri (SEM)

Thylacicleidus latus (SEM)

b. Svalnaté přísavky, často zpevněné sklerity (svorky, „clamps“)

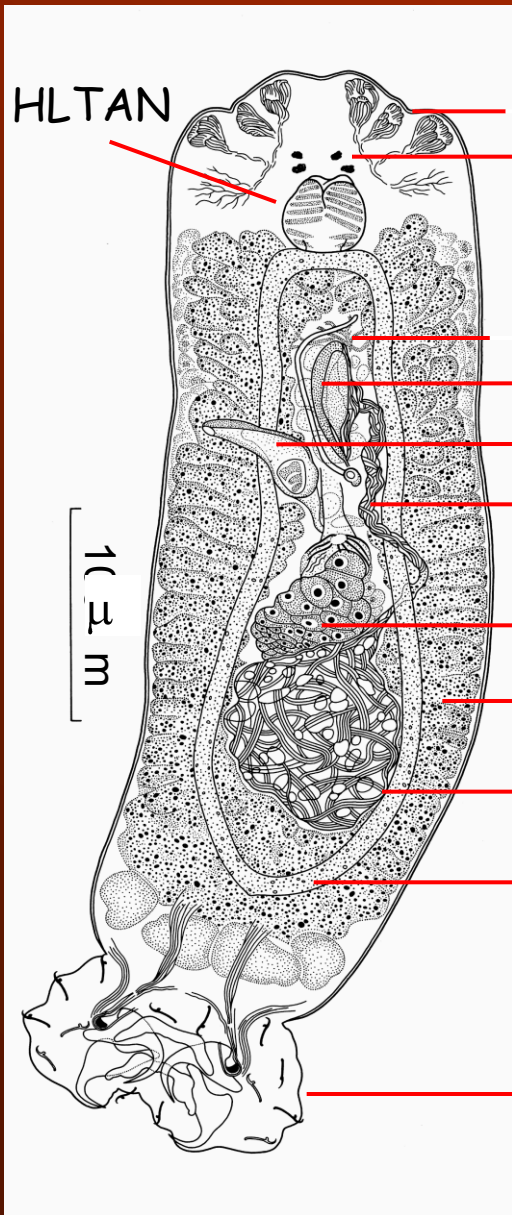

Diplozoon paradoxum (SEM)

Diclybothrium armatum (SEM)

Podtřída Polyonchoinea: čeleď Dactylogyridae

HLTAN

100 μm

HLAVOVÉ ŽLÁZKY

OČNÍ SKVRNY

ÚSTNÍ OTVOR

KOPULAČÍ ORGÁN

PROSTATICKÉ VÁČKY

VAGINA

CHÁMOVOD

VAJEČNÍK

ŽLOUTKOVÉ TRSY

VARLE

STŘEVO

HAPTOR

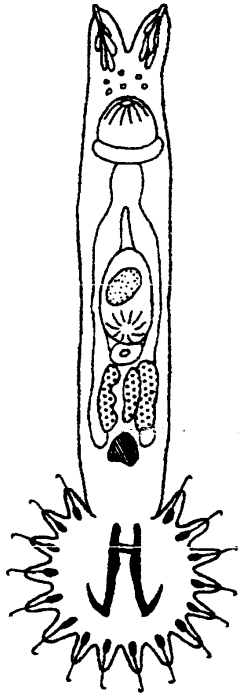

Thylacicleidus latus

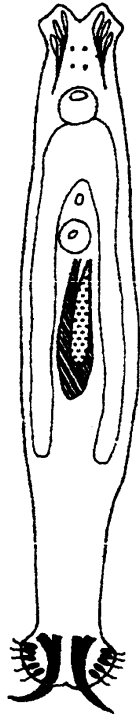

Stavba a složení haptoru → klasifikace a druhová determinace

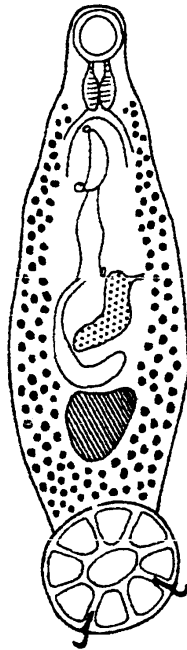
Gyrodactylidae

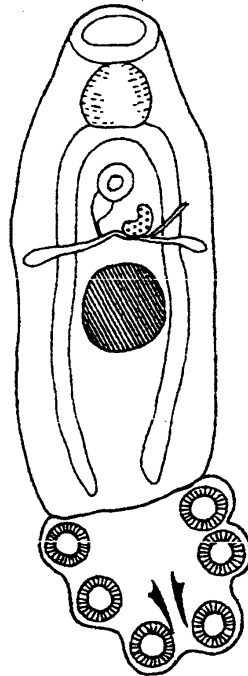
Dactylogyridae

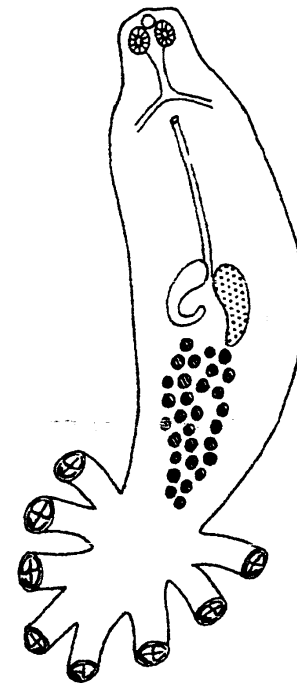
Monocotylidae

Polystomatidae

Diclidophoridae

Hexastomatidae

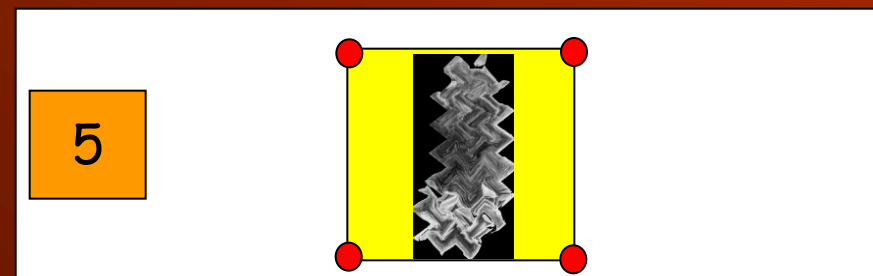
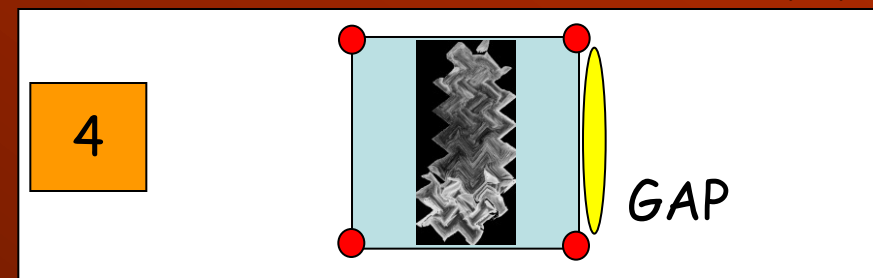
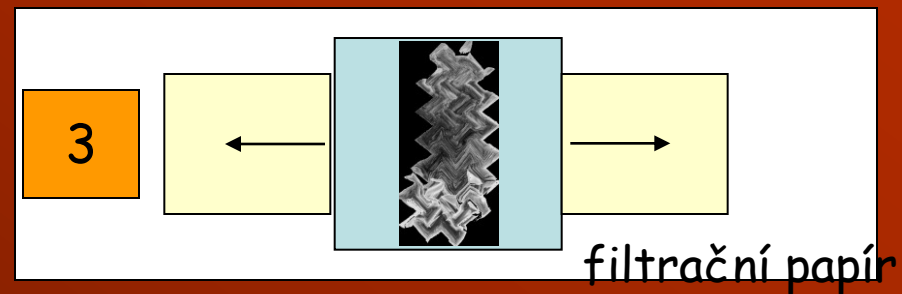
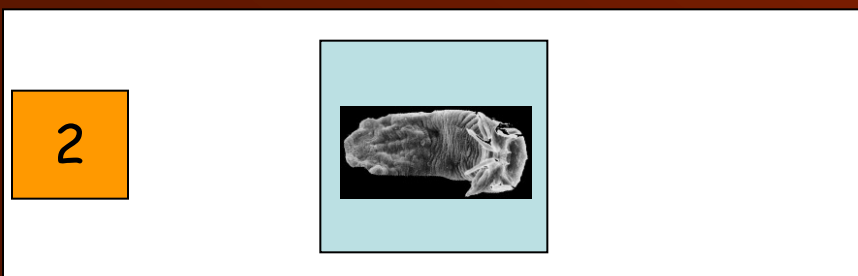
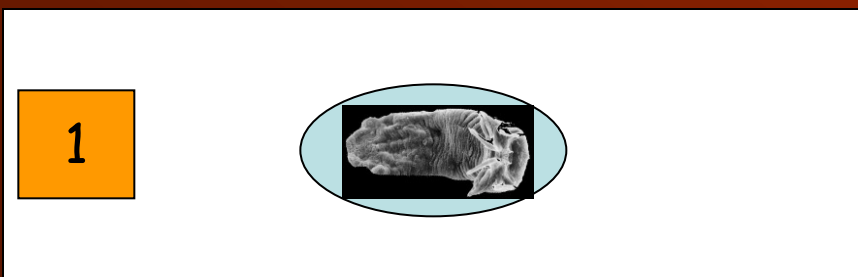
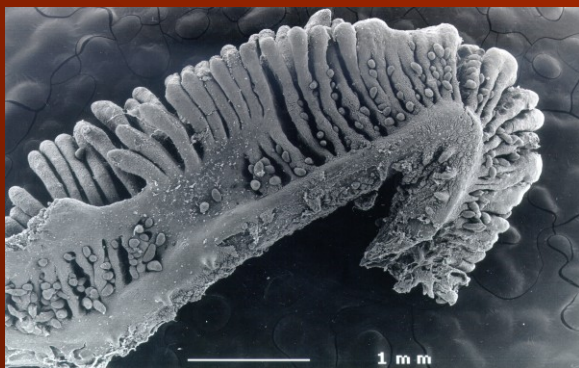

Příprava cizopasníků pro druhovou determinaci

MONOGENEA

Studium tvrdých sklerotizovaných částí → prasknutí tělní stěny parazita

- fixace: GAP = směs glycerinu a nasyceného roztoku pikranu amonného (1 : 1)

Příprava cizopasníků pro druhovou determinaci

MONOGENEA

➤ Studium tvrdých sklerotizovaných částí

- fixace: směs glycerinu a nasyceného roztoku pikranu amonného (1 :1)

- tvorba trvalých preparátů: převedení do kanadského balzámu

Olympus BX 50: Fázový kontrast

Olympus BX 50: Nomarského kontrast

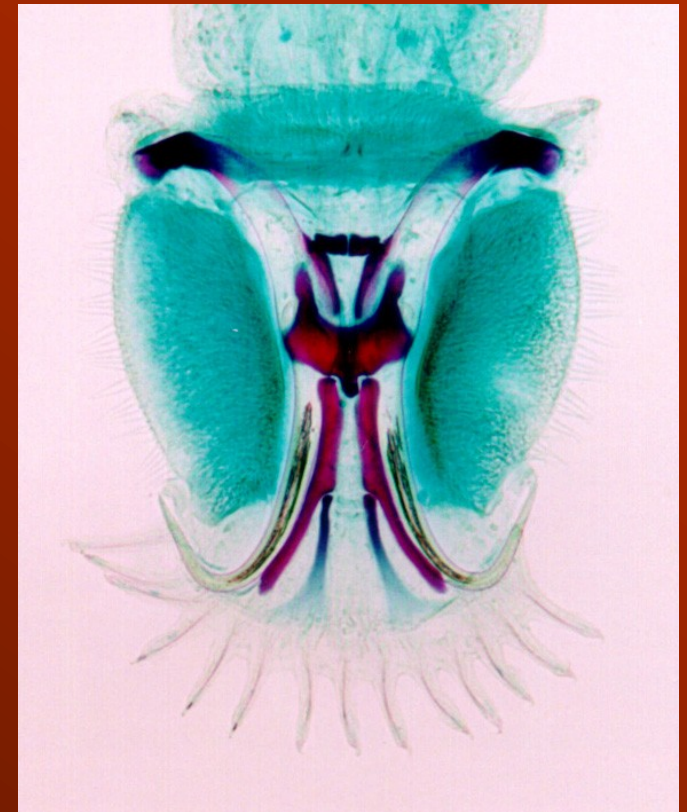
Příprava cizopasníků pro druhovou determinaci

MONOGENEA

➤ Studium měkkých orgánů a vnitřních struktur těla

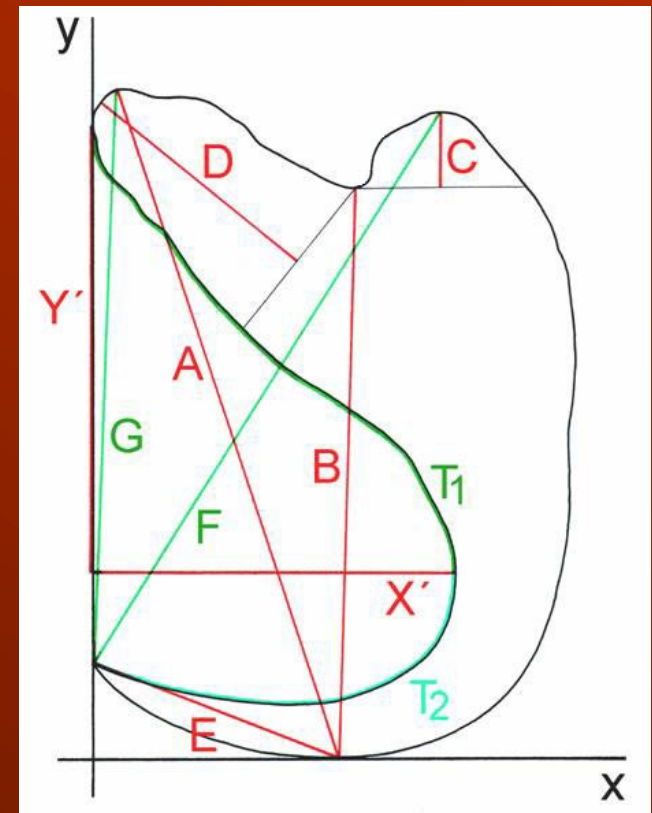
- fixace: 4% formaldehyd, AFA, 4% paraformaldehyd v 0,2M fosfátovém pufu

- barvení: Gomoriho trichrom, Harrisův hematoxylin, Mayersův acetokarmín, Semichonův karmín, železitý acetokarmín

Determinace nalezených cizopasníků

- Mikroskopická technika: Olympus BX 50 (fázový kontrast a diferenciální kontrast Nomarského)
- Dokumentace:
  - kresby - kreslicí zařízení a studené světlo firmy Olympus
  - mikrofotografie - PM-10
- Měření morfometrických znaků:
  - digitální analýza obrazu (MicroImage 4.0. pro Windows 95)

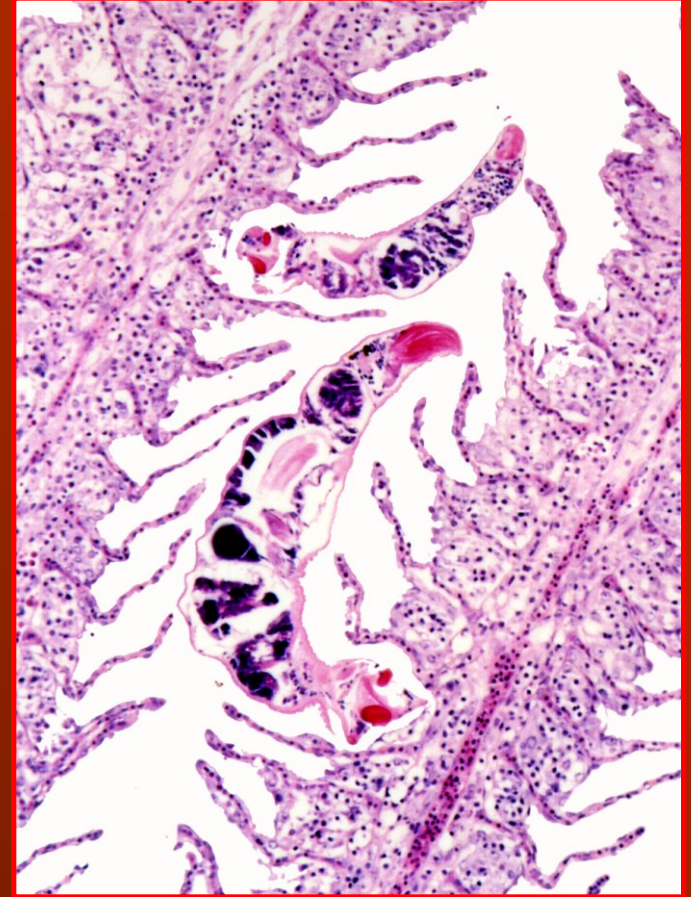
SKANOVACÍ ELEKTRONOVÁ MIKROSKOPIE

- Fixace
  - Glutaraldehydová fixáž s kakodylátovým pufrem
  - Paraformaldehyd - glutaraldehydová fixáž
  - Fixace horkým formaldehydem
- Vyprání objektů - 0,1 M pufr
- Odvodnění - vzestupná alkohol-acetonová řada
- Vysoušení při kritickém bodě - tekutý CO_2
- Umístění objektů na terčíky a pokovení zlatem
- Jeol JSM 6300

HISTOLOGIE

- Fixace: modifikovaný fixační roztok dle Davidsona
- Příprava tkáňových bločků: klasická parafínová technika, Histoplast S
- Barvení histologických řezů: Hematoxylin-Eozin
- Odvodnění, projasnění a montování do kanadského balzámu

Tetraodon nigroviridis Marion de Procé, 1822

*Thylacicleidus
serendipitus*

*Thylacicleidus
latus*

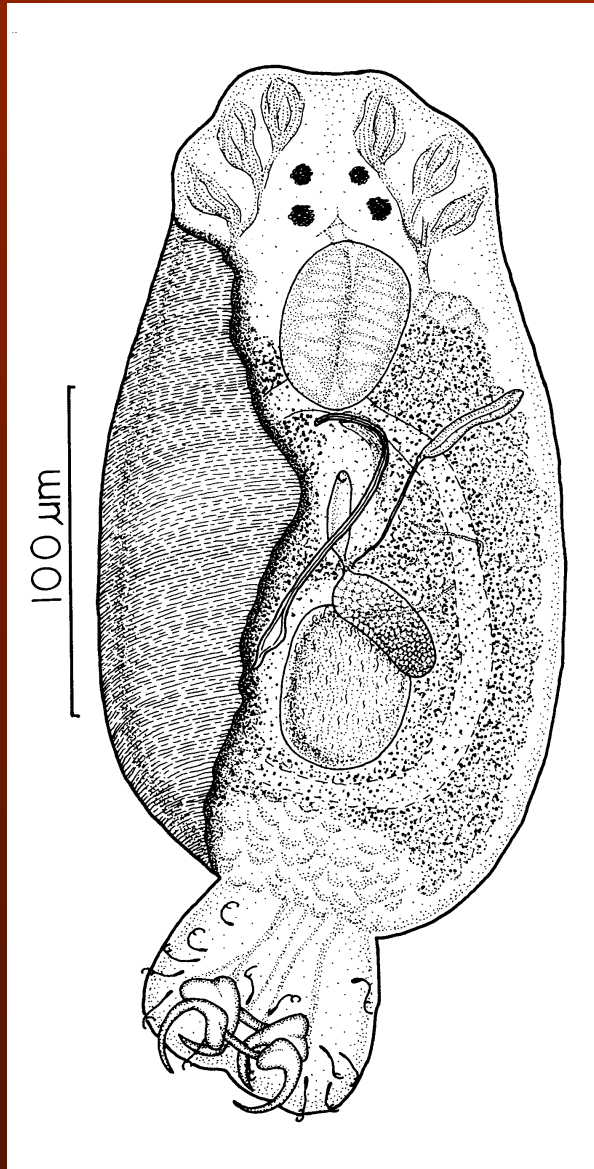
Tetraodon biocellatus Tirant, 1885

*Thylacicleidus
brunensis*

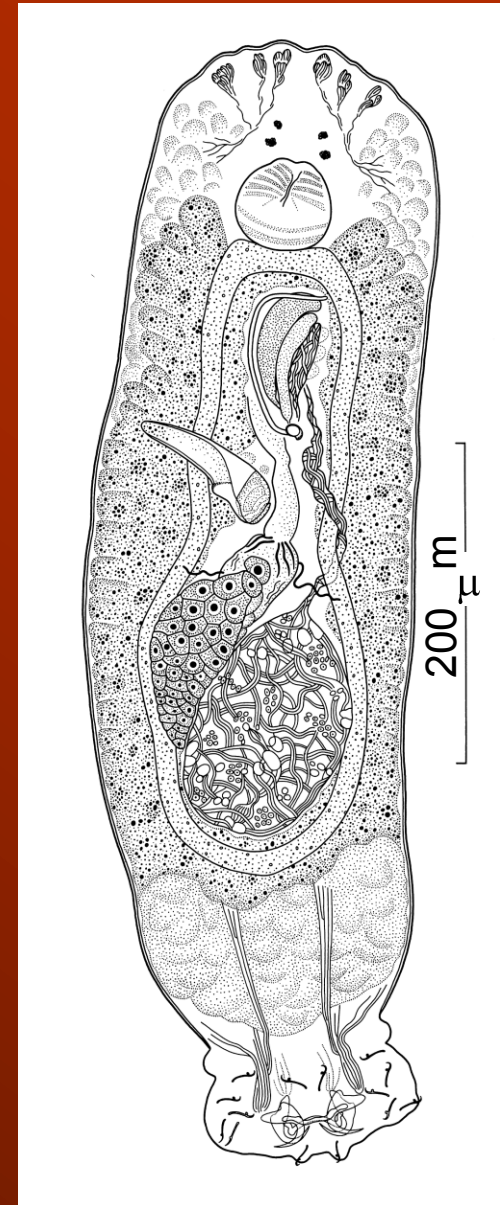

Thylacicleidus serendipitus Wheeler & Klassen, 1987

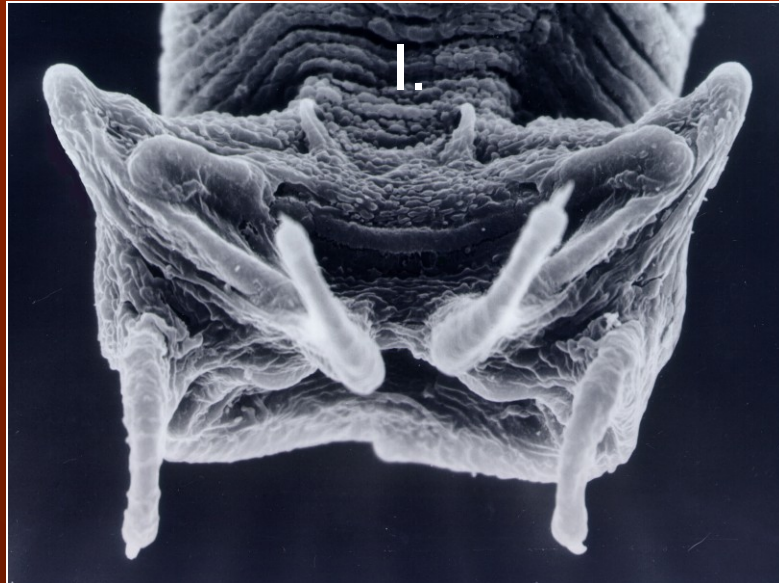
Dorsální pohled

Ventrální pohled

HAPTOR - poloha a orientace sklerotizovaných částí (SEM)

Ventrální pohled

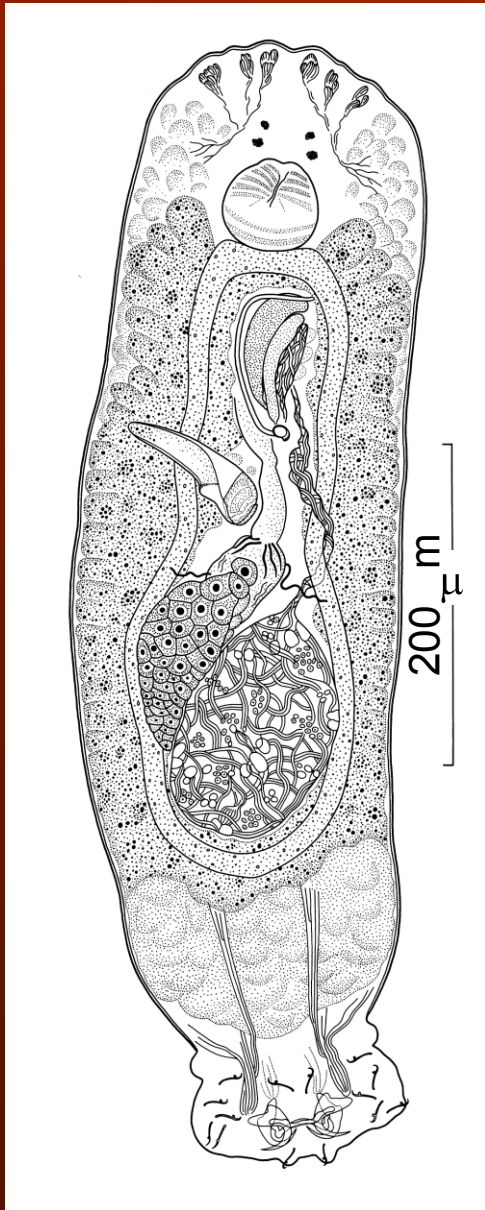

Dorsální pohled

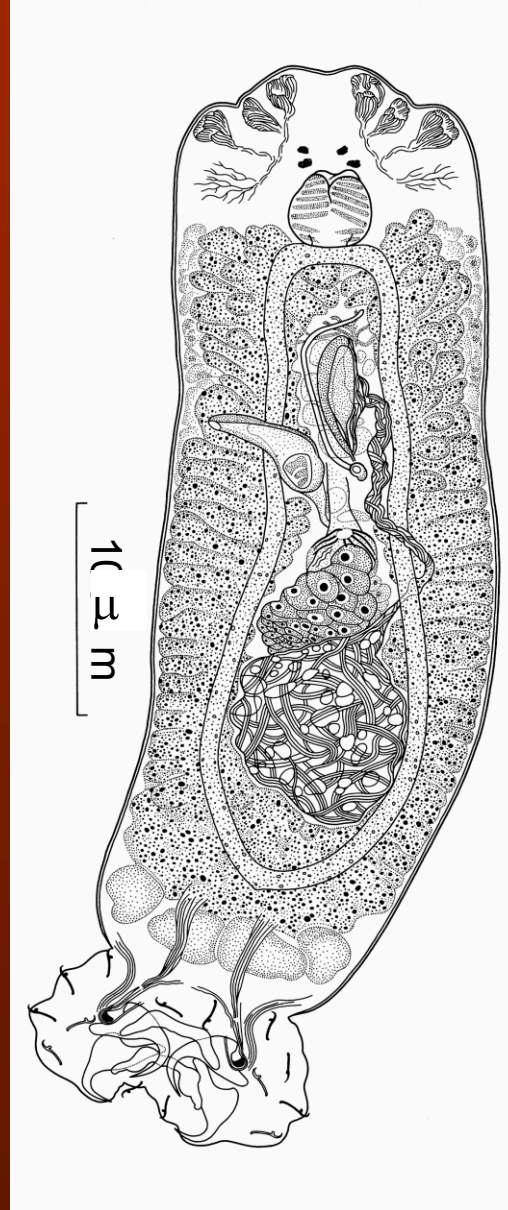

Laterální pohled na haptor

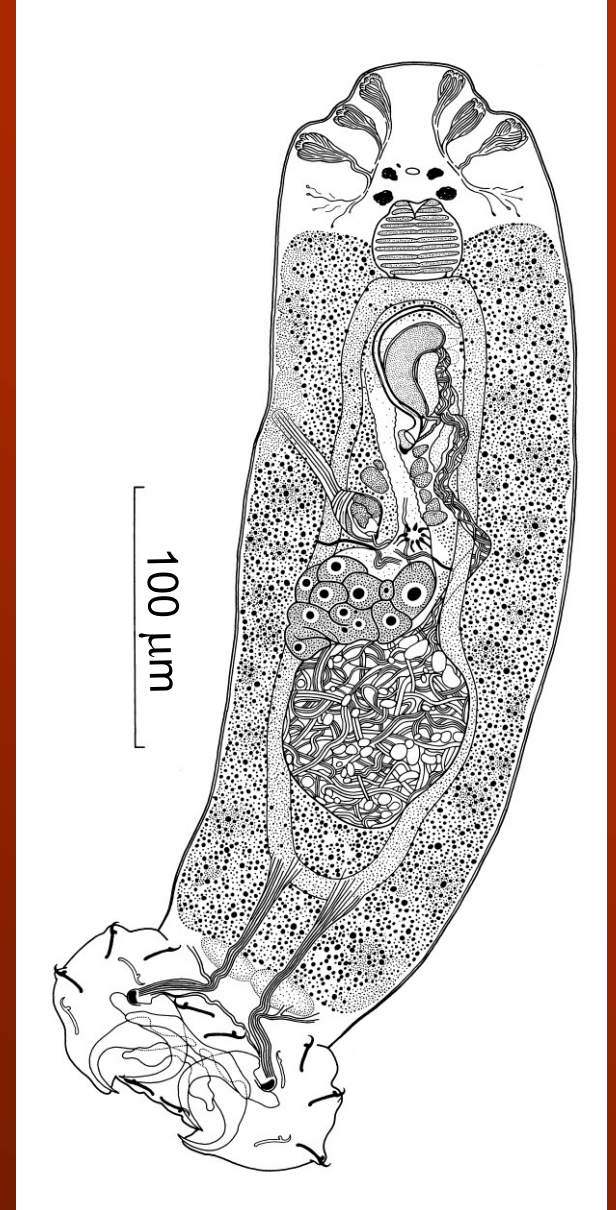
Thylacicleidus serendipitus

Thylacicleidus latus

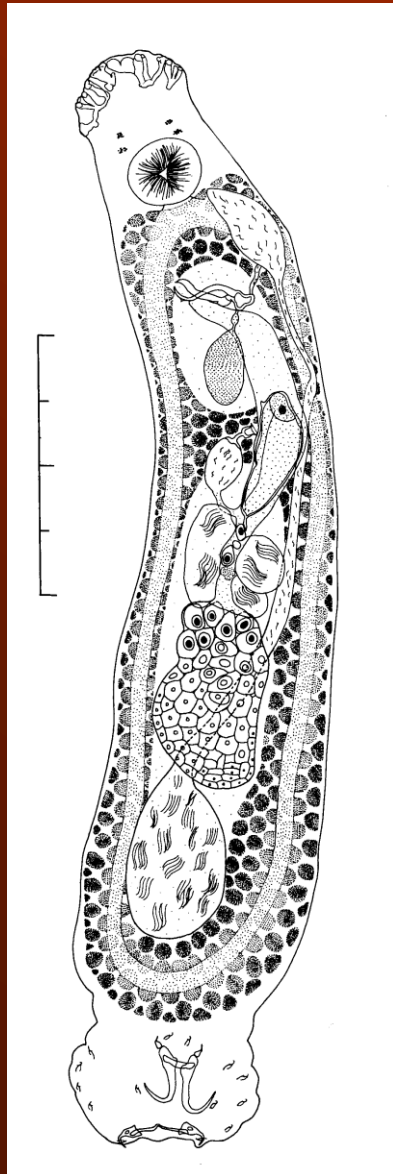

Thylacicleidus brunensis

Thaparocleidus caecus (Mizelle & Kritsky, 1969) Lim, 1996

LOKALIZACE: žábry

Haptor

Přídavný sklerit
na dorsálním
středním háčku

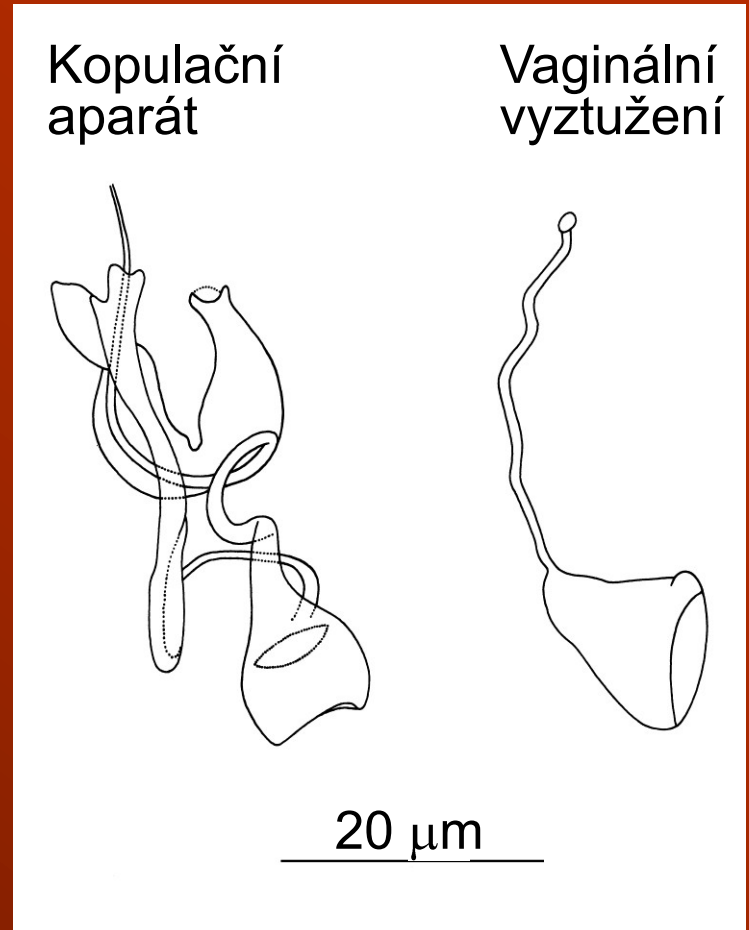
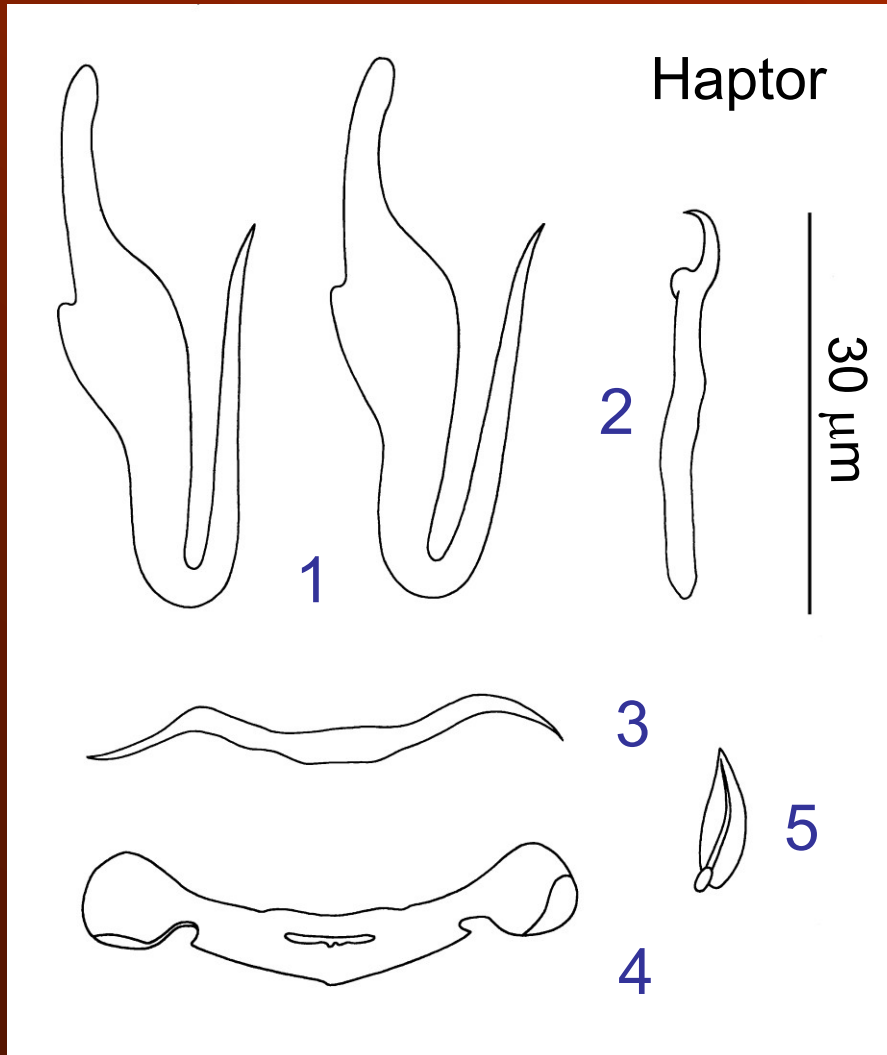

Kopulační orgán

Dactylogyrus coartatus

HOSTITEL: *Balantiocheilos melanopterus*

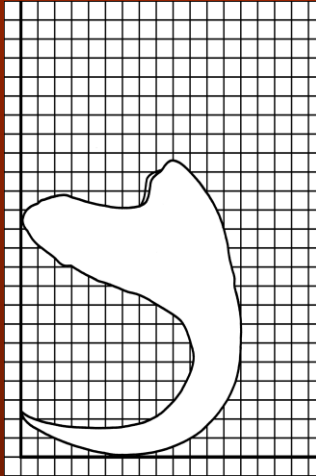
LOKALIZACE: žábry

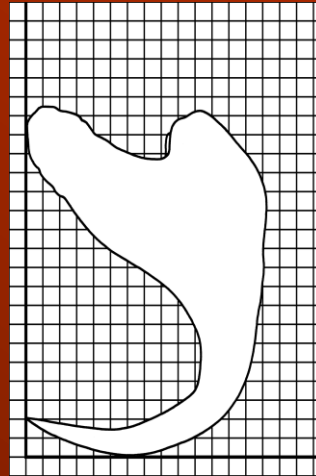
- 1 - střední háčky
- 2 - marginální háček
- 3 - ventrální destička
- 4 - dorsální destička
- 5 - jehla

Srovnávací morfologie středních háček

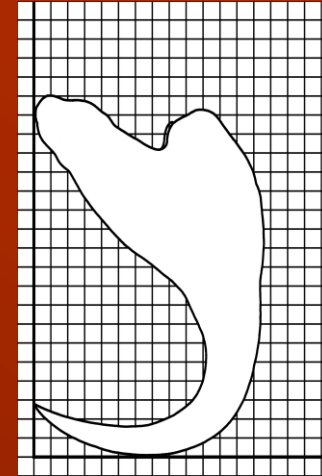
ventrální

Thylacicleidus serendipitus

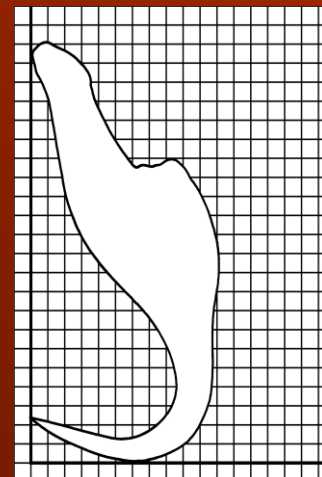
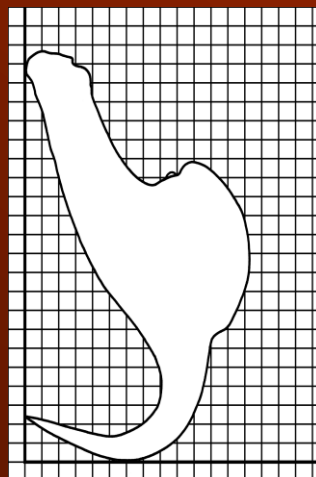
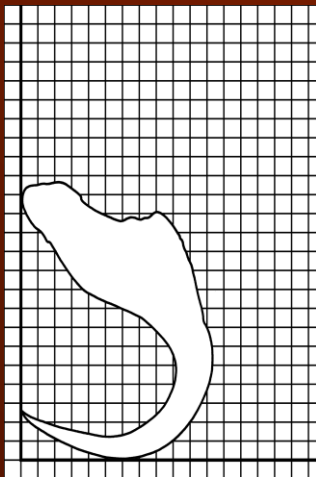
Thylacicleidus latus

Thylacicleidus brunensis

Tetraodon nigroviridis

dorsální

T. biocellatus

Klasifikace monogeneí

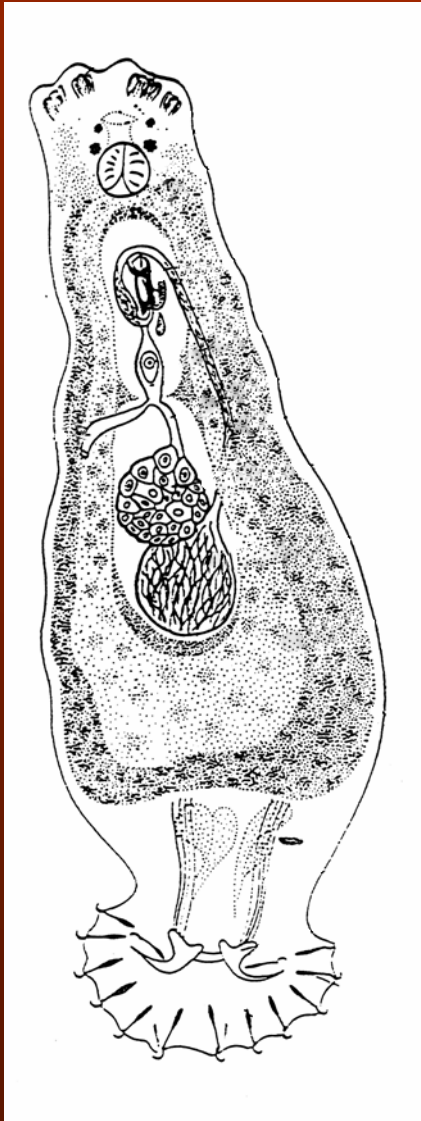
- založena na stavbě přichycovacích orgánů
- 2 základní typy klasifikací

A. Podtřída POLYONCHOINEA (Monopisthocotylea) - nižší monogenea, převážně u sladkovodních ryb

Dactylogyrus - cizopasníci žaber ryb, úzká hostitelská specifická, vejcorodí, velmi patogenní

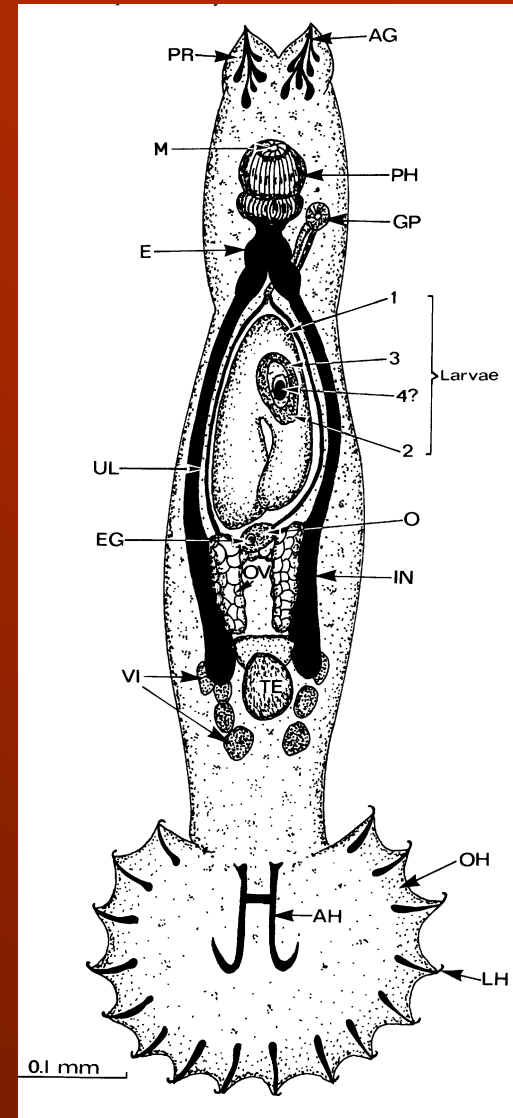
Gyrodactylus - cizopasníci především povrchu těla ryb, méně specifictí, živorodí, velmi rychlé dospívání (1 den) - rychlé namnožení a vysoká patogenita

Dactylogyrus

Haptor = 2 SH + 1 (2) SD + 14 MH

Gyrodactylus

Haptor = 2 SH + 2 SD + 16 MH

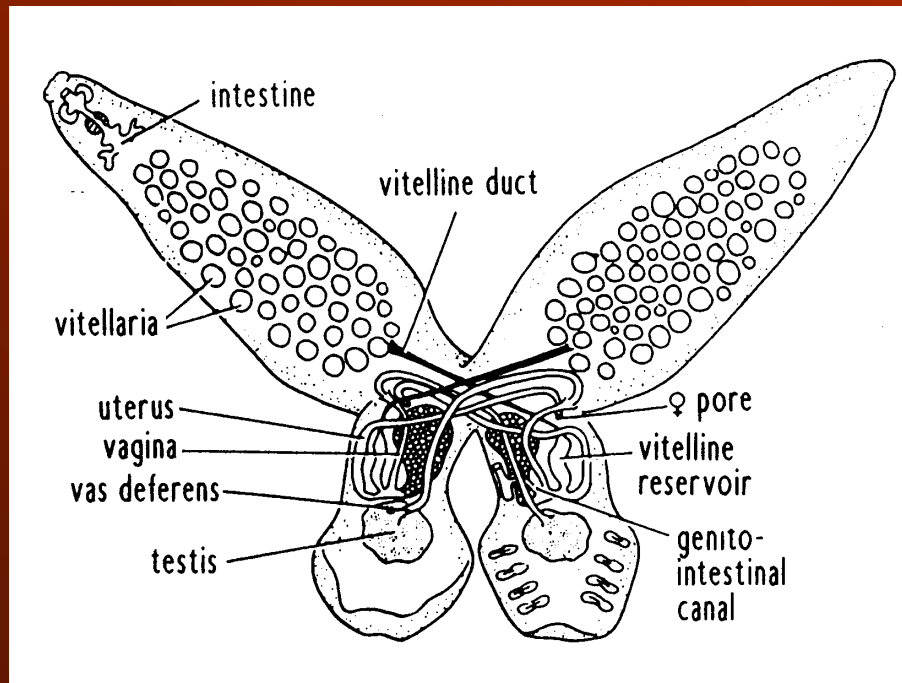
B. Podtřída HETERONCHOINEA (Polyopisthocotylea) - vyšší

monogenea, převážně u mořských ryb, paryb

Diplozoon paradoxum, *Eudiplozoon nipponicum* - cizopasníci

žaber kaprovitých ryb, trvalý srůst dvou jedinců (diporpa +

diporpa)

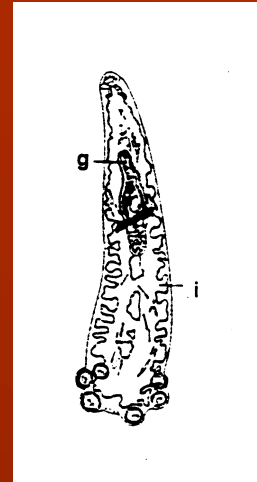
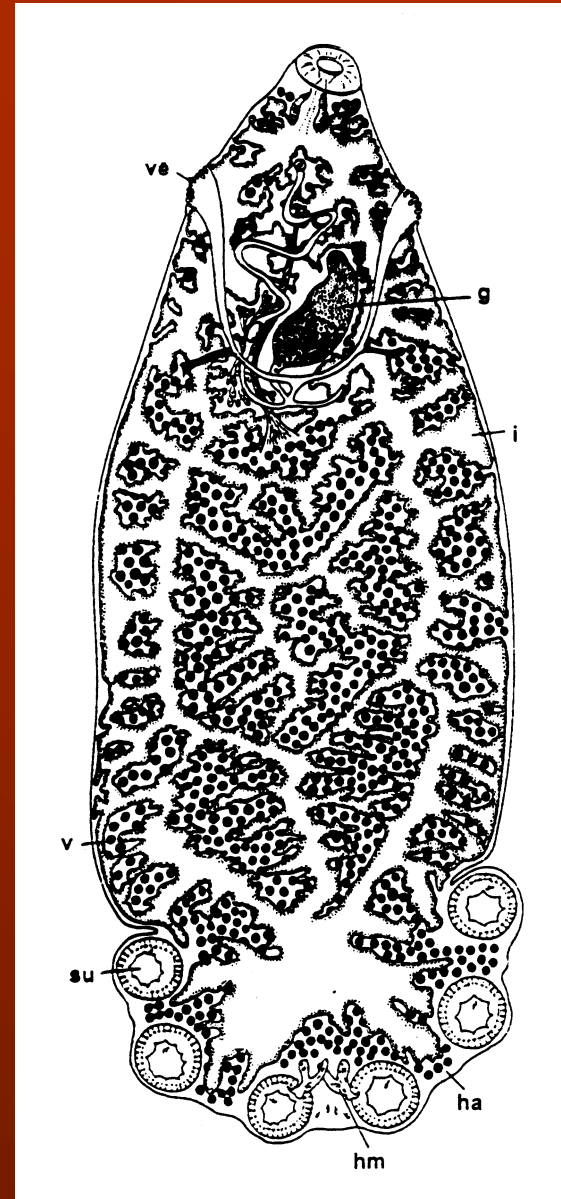
Diplozoon paradoxum

Polystoma integerrimum

- cizopasník močového měchýře žab,
synchronizace vývoje s reprodukcí
hostitele

Oculotrema hippopotami

- cizopasník spojivkového vaku
hrochů

Polystoma integerrimum

Příprava cizopasníků pro druhovou determinaci

TREMATODA

- fixace: směs 4% formaldehydu a glycerinu (5 : 1)
- barvení: Gomoriho trichrom
- montování do kanadského balzámu

NEMATODA

- fixace: 4 % formaldehyd zahřátý na 80 °C
- projasnění: směs glycerinu a vody (1 : 5)
- montování do glycerin-želatiny